

DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2025.1.15366>
 УДК 378.147:614.88:378.6:61-057.875

А. А. Гудима

ORSID <http://orcid.org/0000-0002-1282-2728>

Т. І. Пискливець

ORSID <http://orcid.org/0009-0005-2537-0897>

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 223 «МЕДСЕСТРИНСТВО», СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ 223.02 «ЕКСТРЕНА МЕДИЦИНА» З ОРГАНІЗАЦІЇ Й НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В РАЗІ МАСОВИХ УРАЖЕНЬ

А. А. Hudyma, T. I. Pysklyvets

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine

PECULIARITIES OF EDUCATION APPLICANT'S TRAINING IN THE SPECIALTY 223 "NURSING", SPECIALIZATION 223.02 "EMERGENCY MEDICINE" IN THE ORGANIZATION AND PROVISION OF EMERGENCY MEDICAL CARE IN CASE OF MASS CASUALTIES

Анотація. У Тернопільському національному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України розроблена й випробувана система викладання дисципліни «Медицина надзвичайних ситуацій та екстрена медична допомога при масових ураженнях» для здобувачів освіти за спеціальністю 223 «Медсестринство», спеціалізація 223.02 «Екстрена медицина». На першому етапі здобувачі отримують знання щодо загальної характеристики надзвичайних ситуацій, їх медико-санітарних наслідків та основи реагування (14 год. практичних занять). Важливим для опанування документом у цій частині дисципліни є Кодекс цивільного захисту, який подає чіткі визначення основних термінів, що стосуються надзвичайних ситуацій, їх класифікацію та загальну характеристику, поняття про єдину державну систему цивільного захисту, режими її функціонування, основні завдання системи екстреної медичної допомоги під час надзвичайних ситуацій. На другому етапі (28 год. практичних занять) здобувачі розглядають основи лікувально-евакуаційного забезпечення, навчаються організовувати перший етап евакуації поблизу місця події, проводити первинне медичне сортування, надавати медичну допомогу на сортувальних майданчиках, готувати постраждалих до евакуації. Вивчення дисципліни завершується комплексними навчаннями з рятувальниками та Нацполіцією.

Запропонована система позитивно зарекомендувала себе серед здобувачів освіти, є логічною з послідовним опануванням основних положень медицини надзвичайних ситуацій і медицини катастроф і завершується комплексним практичним відпрацюванням. У перспективі варто винести теоретичний блок із загальними питаннями реагування на самостійне опрацювання та збільшити кількість практичних відпрацювання сценаріїв з масовим ураженням людей.

Ключові слова: навчання; парамедики; медицина надзвичайних ситуацій; медицина катастроф; медичне сортування.

Abstract. I. Horbachevsky Ternopil National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine has developed and tested a system of teaching the discipline "Emergency Medicine and Emergency Medical Care in Mass Casualties" for education applicants in the specialty 223 "Nursing", specialization 223.02 "Emergency Medicine". At the first stage, students gain knowledge of the general characteristics of emergencies, their health consequences and the basics of response (14 hours of practical training). An important document for mastering this part of the discipline is the Civil Protection Code, which provides clear definitions of basic terms related to emergencies, their classification and general characteristics, the concept of a unified state civil protection system, its functioning regimes, and the main tasks of the emergency medical care system during emergency situations. In the second stage (28 hours of practical training), students learn the basics of treatment and evacuation support, how to organize the first stage of evacuation near the accident place, conduct primary medical sorting, provide medical care at sorting grounds, and prepare victims for evacuation. The discipline culminates in complex exercises with rescuers and the National Police.

The proposed system has positively proved itself among students, is logical with a consistent mastery of the basic provisions of emergency medicine and disaster medicine and ends with comprehensive practical training. In the future, it is advisable to include a theoretical block with general issues of response for independent study and increase the number of practical scenarios with a mass casualty.

Key words: training; paramedics; emergency medicine; disaster medicine; medical sorting.

Вступ. В умовах сучасного урбанізованого суспільства, особливо в час повномасштабного військового вторгнення, на мирній території України значно зросла частота надзвичайних ситуацій (далі – НС), у тому числі випадків із великою кількістю постраждалих. За цих умов, відповідно до Закону України «Про екстрену медичну допомогу» [7], забезпечення організації та надання екстреної медичної допомоги покладається на систему екстреної медичної допомоги (далі – ЕМД). Ще в 1997 році Постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 343 створено Державну службу медицини катастроф [12], а у 2001 році Постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2001 р. № 827 [11] оновлено Положення про Державну службу медицини катастроф, яка визначала основні організаційні засади діяльності бригад ЕМД за умов НС. Значний поступ у розвитку медицини катастроф відіграла підготовка до ЄВРО-2012. Наказом Міністерства охорони здоров'я України 18 травня 2012 р. № 366 [8] затверджено загальні вимоги щодо проведення медичного сортування постраждалих і хворих на догоспітальному етапі й у приймальних відділеннях (відділеннях невідкладної медичної допомоги) закладів охорони здоров'я. Уперше було розроблено «Картку медичного сортування». Саме аналіз і практична реалізація цих документів лягли в основу підготовки майбутніх медичних працівників з медицини катастроф.

Останніми роками система ЕМД зазнала певної позитивної трансформації. Змінилися підходи до формування складу бригад ЕМД, який, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 764 [6], повинен нараховувати не менше ніж одного парамедика й екстреного медичного техника. Парамедиків уперше в Україні почали готувати з 2018 р. Це – бакалавр медсестринства, за спеціалізацією 223.02 «Екстрена медицина». Фахівці, які займають посади фельдшерів з медицини невідкладних станів і медичних сестер станцій ЕМД, для роботи в бригадах ЕМД повинні мати професійну кваліфікацію «парамедик» і пройти відповідну перепідготовку. Водночас Постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 2023 р. № 586 [1] затверджено Порядок виконання функцій медицини катастроф, де визначено поняття «служба медицини катастроф» як особливий вид аварійно-рятувальних служб у складі центрів ЕМД та медицини катастроф (далі – МК), працівники яких атестовані для надання ЕМД постраждалим безпосередньо в зоні НС і внесені до відповідних реєстрів аварійно-рятувальних служб. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24 вересня 2020 р. № 2179 [5] затверджено порядок дій працівників системи ЕМД в разі НС.

Інформацію про технологію медичного сортування в масових випадках і приклад оновленої Картки медичного сортування викладено в окремих розділах національних підручників [2; 3].

З огляду на швидкоплинність документів, які регламентують діяльність бригад ЕМД у разі НС, відсутність оновлених підручників, перед викладачами виникає проблема, як організувати підготовку з медицини НС та МК, щоб здобувачі освіти за спеціальністю 223 «Медсестринство», спеціалізацією 223.02 «Екстрена медицина» опанували необхідні практичні навички, уміння та компетенції, необхідні для забезпечення достатнього рівня автономності в їхній подальшій практичній діяльності.

Мета дослідження – висвітлити досвід викладання дисципліни «Медицина надзвичайних ситуацій та екстрена медична допомога при масових ураженнях» для здобувачів освіти за спеціальністю 223 «Медсестринство», спеціалізацією 223.02 «Екстрена медицина» в Тернопільському національному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України.

Теоретична частина. За навчальним планом 2024–2025 н. р., дисципліна «Медицина надзвичайних ситуацій та екстрена медична допомога при масових ураженнях» включає 3 кредити, з яких виділено 12 год. на лекції, 42 год. на практичні заняття та 36 год. на самостійну позааудиторну роботу. Дисципліна складається з двох частин. Перша частина дає уявлення про НС, їх медико-санітарні наслідки й основи реагування на НС (14 год. практичних занять). Важливим для опанування документом у цій частині дисципліни є Кодекс цивільного захисту [4], у якому подано чіткі визначення основних термінів, які стосуються НС, їх класифікацію та загальну характеристику, поняття про єдину державну систему цивільного захисту, режими її функціонування, основні завдання системи ЕМД під час НС. Здобувачам варто акцентувати увагу на тому, що при НС завжди виникає невідповідність між потребами постраждалих і можливістю їх забезпечення. Аналогічно й із позиції охорони здоров'я завжди буде виникати невідповідність між потребою медичної допомоги та можливістю її надання з урахуванням повсякденних методів роботи закладів охорони здоров'я. У зв'язку з цим, здобувачів потрібно переконати, що при НС із масовими ураженнями на перший план виходять організаційні принципи діяльності – як розподілити наявні засоби, щоб надати кожному постраждалому мінімально необхідний рівень медичної допомоги для врятування життя й запобігання тяжким ускладненням.

Далі варто зупинитися на медико-санітарних наслідках різних за походженням НС. Усві-

домлення можливого характеру уражень, їх походження й очікуваного числа постраждалих відразу націлює працівників системи ЕМД на виконання відповідних дій як із позиції менеджменту масового випадку, так і з позицій безпосередньої діяльності на місці події. Здобувачам варто зазначити, що усвідомлення механізму ураження постраждалих при НС, очікуваної їх кількості ще на етапі наближення до місця події допоможе краще спланувати дії для забезпечення особистої безпеки й оптимального надання допомоги постраждалим.

Окремо варто акцентувати увагу на аваріях на радіаційно-небезпечних і хімічно-небезпечних об'єктах. Ця проблема в Україні є більш ніж актуальною насамперед через значну кількість ядерних енергоблоків і можливість їх розгерметизації в ході воєнних і терористичних дій. Під час викладання цього матеріалу здобувачам доцільно пояснити особливості радіаційної аварії та аварії на хімічно-небезпечному об'єкті. Варто керуватися Наказами Міністерства охорони здоров'я України від 13 березня 2022 р. № 478 [9] і від 11 квітня 2022 р. № 607 [10], методичними рекомендаціями щодо надання ЕМД постраждалим унаслідок дії хімічних, біологічних і радіологічних агентів. Варто наголосити, що при прибутті на місце події з викидом сильнодіючої отруйної речовини із цистерни, яка транспортується дорогами України, варто відразу повідомити Оперативно-диспетчерську службу (далі – ОДС) Центру ЕМД номер отруйної речовини за класифікацією ООН і запросити основні відомості про симптоми інтоксикації, щоб надалі правильно визначити сортувальну групу постраждалих. З огляду на світовий досвід, при таких викликах ОДС, а також бригада ЕМД мають орієнтуватися в поточному азимуті вітру, щоб правильно визначити під'їзд до місця події. Варто в комплекті бригади ЕМД мати бінокль для візуального оцінювання обстановки. У разі радіаційної аварії здобувачам потрібно наголосити на необхідності індивідуального дозиметра-радіометра, оскільки при таких аваріях забруднення радіоактивними речовинами тяжко прогнозувати, а ймовірність потрапляння в зону забруднення бригади ЕМД є високою. В обох випадках постійна адекватна комунікація з ОДС та іншими екстреними службами є запорукою особистої безпеки та прийняття адекватних рішень щодо порятунку постраждалих. Оскільки майбутні парамедики можуть увійти до складу команд МК, то їх варто навчити застосовувати засоби проти-хімічного й бактеріологічного захисту, проводити просту деконтамінацію, а також використовувати індивідуальні дозиметри-радіометри.

Вивчення теми «Організація санітарно-гігієнічного та протиепідемічного забезпечення під час надзвичайних ситуацій» доцільно побудувати

на прикладі епідемії COVID 19 із використанням відповідних методичних рекомендацій [13].

Під час вивчення тем «Основи реагування на надзвичайні ситуації», «Екстрена медична допомога в системі цивільного захисту. Планування медико-санітарного забезпечення регіону» здобувачам варто наголосити, що в Україні існує система реагування на НС, яка включає всі необхідні служби й органи управління, необхідні для подолання її наслідків. Сюди ж входить і систем ЕМД. Вузким місцем цих тем є питання щодо планування медико-санітарного забезпечення, оскільки сьогодні немає чіткого нормативно закріпленого розуміння, яким має бути цей план. Проте доцільно звернути увагу на те, що такий план є основою успішного реагування на НС, що кожен регіон, виходячи з місцевих обставин, а саме: імовірних НС, їх наслідків, очікуваної кількості постраждалих і руйнування закладів охорони здоров'я – може самостійно спланувати дії в разі виникнення НС.

Друга частина дисципліни «Медицина надзвичайних ситуацій та екстрена медична допомога при масових ураженнях» стосується безпосередньої діяльності Центрів ЕМД та бригад ЕМД у разі масових уражень людей. Насамперед до здобувачів потрібно донести основну мету медицини катастроф – прагнути врятувати якомога більшу кількість постраждалих. Весь менеджмент катастроф, робота бригад ЕМД на місці події будуть спрямовані на досягнення цієї мети. Перше питання, на яке варто дати відповідь здобувачам, чому ми розгортаємо 2 етапи евакуації: на місці події й у приймальному відділенні закладу охорони здоров'я? Чому бригада ЕМД на місці події працює за обмеженим обсягом екстреної медичної допомоги? Подальше опанування дисципліни доцільно розглянути на трьох базових сценаріях, які можливі в житті виїзної бригади ЕМД:

- 1-й сценарій: місце події небезпечне без потреби деконтамінації (рятувальники колійно виносять (виводять) постраждалих і передають їх медичним працівникам, які розташовані в безпечному місці якнайближче до вогнища ураження);
- 2-й сценарій: місце події безпечне (медичні працівники можуть безпосередньо працювати у вогнищі ураження);
- 3-й сценарій: місце події небезпечне з потребою деконтамінації (медичні працівники надають допомогу постраждалим після їхнього очищення від небезпечних речовин – деконтамінації).

Часто виникає питання: коли в житті Центру ЕМД починається медицина катастроф? Здобувачам варто наголосити, що МК починається, коли в ОДС надходить виклик, у якому респондент зазначає про наявність не менше ніж двох

постраждалих. Із цього моменту актуальним стає Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24 вересня 2020 р. № 2179 «Порядок дій працівників системи екстреної (швидкої) медичної допомоги на випадок надзвичайної ситуації» [5], який чітко регламентує роботу диспетчера ОДС із прийому викликів, старшого лікаря та бригад ЕМД на місці події. Для демонстрації важливості організаційного принципу в реагуванні на масові ураження варто запропонувати практичне завдання, яке полягає у виконанні функцій диспетчера виклику, диспетчера напряму ОДС, старшого лікаря, чергового підрозділу ДСНС, Нацполіції, медичних закладів, керівника гасіння пожежі, лідерів декількох бригад ЕМД. На прикладі масового випадку й надходження виклику з місця події всі учасники, виходячи з таймінгу доїзду до місця події та алгоритмів реагування на таку подію, комунікують між собою в режимі реального часу, що відкриває завісу перед здобувачами про комунікаційні процедури, які забезпечать успіх усієї рятувальної операції.

Наступним кроком у підготовці здобувачів є організація першого етапу евакуації. На прикладі об'єкта, де сталося масове ураження людей, відповідно до кожного з трьох сценаріїв НС, на карті об'єкта з його під'їзними шляхами розглядають характер прибуття першої бригади ЕМД, її функції та організацію зони первинного медичного сортування, зони надання ЕМД та зони транспорту. Варто зауважити, що старший лікар і лідери кожної з бригад ЕМД, які прибувають у зону НС, наголошують своїм підлеглим про неухильне дотримання правил техніки безпеки. По прибутті на місце події лідер першої бригади ЕМД має встановити таке: що сталося, скільки постраждалих, де безпечне місце для розгортання медичного пункту. Цю інформацію негайно передає старшому лікарю для прийняття ним подальших організаційних рішень. Водночас лідер повинен з'ясувати в старшого лікаря, коли прибудуть наступні бригади ЕМД.

Важливе місце в підготовці здобувачів з медицини надзвичайних ситуацій відводиться первинному медичному сортуванню, роботі на сортувальних майданчиках і підготовці постраждалих до евакуації. З метою первинного медичного сортування використовують систему START для дорослих і JumpSTART для дітей. Для опанування цих систем медичного сортування на практичному занятті варто спершу теоретично розглянути основні пункти алгоритму, а далі проводити первинне медичне сортування віртуальних пацієнтів із наростаючою складністю:

– 1 етап: віртуальні пацієнти, показники життєдіяльності яких демонструють на екрані. Група студентів по чергово визначає сортувальну групу й обґрунтовує своє рішення;

– 2 етап: індивідуальна робота з 25 віртуальними пацієнтами, картки показників життєдіяльності яких розташовані на території аудиторії;

– 3 етап: індивідуальна робота з 20 віртуальними пацієнтами, картки показників життєдіяльності яких розташовані на території аудиторії. Крім визначення сортувальної групи постраждалих, необхідно вказати обсяг допомоги, яку доречно надати в ході первинного медичного сортування;

– 4 етап: індивідуальна робота, коли здобувачі по чергово проводять первинне медичне сортування стандартизованим постраждалим. Особливістю такого завдання є особисте оцінювання стану постраждалого з прийняттям рішення щодо його сортувальної групи.

Робота на першому етапі евакуації завершується оформленням первинного облікового медичного документа – картки медичного сортування. Оскільки в Україні сьогодні немає затверджені оновленої картки, здобувачам запропоновано навчальний варіант картки, який включає всі необхідні дані про перший контакт із постраждалим і надання йому допомоги на сортувальних майданчиках. З метою практичного опанування картки, здобувачам пропонують віртуальне завдання, у якому на екрані на місці події появляються постраждалі – фото реальних загризованих людей. Здобувачі виконують первинне медичне сортування й заповнюють спеціальні графи картки медичного сортування. Далі ці ж постраждалі надходять на сортувальні майданчики, де їх обстежують, виконують з ними лікувальні дії й уносять дані в картку, визначаючи пріоритет до евакуації в заклад охорони здоров'я.

Останнім штрихом підготовки здобувачів є комплексні навчання, які організовують спільно з рятувальниками ДСНС і патрульною поліцією. Заняття проходить на стадіоні підрозділу ДСНС. Перший сценарій – вибух у людному місці. Стандартизованих пацієнтів – 14–19 осіб – муляжують. З академічної групи формують 4 виїзні бригади ЕМД із повним оснащенням, визначають старшого лікаря. Місце безпечне. Викладачі кафедри екстреної та симуляційної медицини контролюють процес організації й надання ЕМД. Другий сценарій – приліт у житловий сектор. Місце небезпечне. Рятувальники ДСНС по чергово виносять (виводять) поранених. За кожним сценарієм проводять ґрунтовний дебрифінг. Такі заняття є затратними, проте в комплексі є логічним завершенням усієї попередньої підготовки. Серед здобувачів і випускників є позитивний зворотній зв'язок щодо доцільності та якості таких занять, як і викладання дисципліни загалом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розроблена й випробувана система викладання дисципліни «Медицина над-

звичайних ситуацій та екстрена медична допомога при масових ураженнях» для здобувачів освіти за спеціальністю 223 «Медсестринство», спеціалізація 223.02 «Екстрена медицина» в Тернопільському національному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України позитивно зарекомендувала себе серед здобувачів освіти, є логічною з послідовним опануванням осно-

вних положень медицини надзвичайних ситуацій та медицини катастроф і завершується комплексними навчаннями з ДСНС і Національною поліцією.

У перспективі варто винести теоретичний блок із загальними питаннями реагування на самостійне опрацювання та збільшити кількість практичних відпрацювання сценаріїв із масовим ураженням людей.

Список літератури

1. Деякі питання виконання функцій медицини катастроф : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2023 № 586. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-2023-п#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

2. Екстрена та невідкладна медична допомога : нац. підручник / В.О. Крилюк, С.О. Гур'єв, Г.В. Загорій та ін. ; ред. : В.О. Крилюк, С.О. Гур'єв. Київ : Ожива, 2017. Т. 1 : Допомога травмованим на догоспітальному етапі. 504 с.

3. Екстрена та невідкладна медична допомога : нац. підручник / В.О. Крилюк, С.О. Гур'єв, Г.Ю. Цимбалюк та ін. ; ред. : В.О. Крилюк, С.О. Гур'єв. Київ : Ожива, 2020. Т. 4 : Клінічні маршрути (протоколи) пацієнта під час надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі. 300 с.

4. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України від 02.10.2012 № 5403-VI : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

5. Порядок дій працівників системи екстреної (швидкої) медичної допомоги на випадок надзвичайної ситуації : Наказ МОЗ України від 24.09.2020 № 2179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1193-20#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

6. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2012 р. № 1114 : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 764. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2019-п#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

7. Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 05.07.2012 № 5081-VI : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

References

1. Deiaiki pytannia vykonannia funktsii medytsyny katastrof, Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 9.06.2023 № 586 [Some issues of performing the functions of disaster medicine, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 9, 2023 No. 586] (2023) (Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-2023-п#Text> [in Ukrainian].

2. Kryliuk, V.O., Huriev, S. O., Zahorii, T. V., Hudyma, A. A., Horodetskyi, V. K., Hubenko, I. Ya.,

8. Про затвердження Загальних вимог щодо проведення медичного сортування постраждалих і хворих та форм медичної документації : Наказ МОЗ України від 18.05.2012 № 366 : станом на 24 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0884-12#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації надання екстреної медичної допомоги постраждалим внаслідок дії хімічних агентів на етапах евакуації : Наказ МОЗ України від 13.03.2022 №478. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0478282-22#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації надання закладами охорони здоров'я екстреної медичної допомоги постраждалим внаслідок дії хімічних, біологічних та радіологічних агентів (зброї масового ураження) : Наказ МОЗ України від 11.04.2022 №607. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0607282-22#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

11. Про затвердження Положення про Державну службу медицини катастроф : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2001 № 827 : станом на 09 черв.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

12. Про створення державної служби медицини катастроф : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 № 343 : станом на 13 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/343-97-п#Text> (дата звернення: 12.03.2025).

13. Рекомендації щодо організації роботи системи ЕМД за умови спалаху COVID-19 : навчально-методичний посібник / В.О. Крилюк, Г.Ю. Цимбалюк, П.Г. Хочай та ін. Тернопіль : ТНМУ, 2020. 36 с. URL: <https://otcemd.ks.ua/NDOC/2020/рекомендації%20covid-19.pdf> (дата звернення: 12.03.2025).

Domoratskyi, O.Ye., Iskra, N., Kuzmin, Yu.Yu., Kuzminskyi, I.V., Maksymenko, M.A., Samofal, Yu., Soloviov, O.S., Surkov, D.M., Fedosov, O.V., & Tsymbaliuk, H.Yu. (2017). *Ekstrena ta nevidkladna medychna dopomoha: T. 1. Dopomoha travmovanym na dohospitalnomu etapi* [Emergency medical care: Vol. 1. Assistance to the injured at the pre-hospital stage] (V.O. Kryliuk & S.O. Huriev, Eds.). Ojiva [in Ukrainian].

3. Kryliuk, V.O., Huriev, S.O., Tsymbaliuk, H.Yu., Kuzmin, V.Yu., Kuzminskyi, I.V., Hudyma, A.A.,

Iskra, N.I., Horodetskyi, V.K., Domoratskyi, O.Ye., & Maksymenko, M.A. (2020). *Ekstrena ta nevidkladna medychna dopomoha: T. 4. Klinichni marshruty (protokoly) patsiienta pid chas nadannia ekstrenoi medychnoi dopomohy na dohospitalnomu etapi* [Emergency medical care: Vol. 4. Clinical routes (protocols) of the patient during the provision of emergency medical care at the first aid stage] (V.O. Kryliuk & S.O. Huriev, Eds.). Ojiva [in Ukrainian].

4. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy, Kodeks Ukrainy № 5403-VI [Civil Protection Code of Ukraine, Code of Ukraine No. 5403-VI] (2025) (Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> [in Ukrainian].

5. Poriadok dii pratsivnykiv systemy ekstrenoi (shvydkoi) medychnoi dopomohy na vypadok nadzvychnoi sytuatsii, Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 24.09.2020 № 2179 [Procedure for employees of the emergency medical care system in the event of an emergency, Order of the Ministry of Health of Ukraine dated September 24, 2020 No. 2179] (2020) (Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1193-20#> [in Ukrainian].

6. Pro vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.11.2012 № 1114, Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.08.2019 № 764 [On Amendments to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 21, 2012 No. 1114, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 21, 2019 No. 764] (2019) (Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2019-п#Text> [in Ukrainian].

7. Pro ekstrenu medychnu dopomohu [On emergency medical care, Law of Ukraine dated July 5, 2012 No. 5081-VI], Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 № 5081-VI (2024) (Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Zahalnykh vymoh shchodo provedennia medychnoho sortuvannia postrazhdalikh i khvorykh ta form medychnoi dokumentatsii, Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 18.05.2012 № 366 [On approval of General requirements for medical triage of injured and sick persons and forms of medical documentation, Order of the Ministry of Health of Ukraine dated May 18, 2012 No. 366] (2024) (Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0884-12#Text> [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo orhanizatsii nadannia ekstrenoi medychnoi dopomohy postrazhdalym vnaslidok dii khimichnykh ahentiv na etapakh evakuatsii, Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 13.03.2022 № 478 [On approval of Methodological recommendations for organizing the provision of emergency medical care to victims of chemical agents during the evacuation stages, Order of the Ministry of Health of Ukraine dated March 13, 2022 No. 478] (2020) (Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0478282-22#Text> [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo orhanizatsii nadannia zakladamy okhorony zdorovia ekstrenoi medychnoi dopomohy postrazhdalym vnaslidok dii khimichnykh, biolohichnykh ta radiolohichnykh ahentiv (zbroi masovoho urazhenia), Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 11.04.2022 № 607 [On approval of Methodological recommendations on the organization of provision of emergency medical care by healthcare institutions to victims of chemical, biological and radiological agents (weapons of mass destruction), Order of the Ministry of Health of Ukraine dated April 11, 2022 No. 607] (2020) (Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0607282-22#Text> [in Ukrainian].

11. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu medytsyny katastrof, Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.07.2001 № 827 [On Approval of the Regulations on the State Emergency Medical Service, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 11, 2001, No. 827] (2023) (Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-2001-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

12. Pro stvorennia derzhavnoi sluzhby medytsyny katastrof, Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.04.1997 № 343 [On the establishment of the State Disaster Medicine Service, Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 14, 1997 No. 343] (2023) (Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/343-97-п#Text> [in Ukrainian].

13. Kryliuk, V.O., Tsymbaliuk, H., Khochai, P., Danyliuk, O., & Kuzminskyi, I. V. (2020). *Rekomendatsii shchodo orhanizatsii roboty systemy EMD za umovy spalakhu COVID-19* [Recommendations for organizing the work of the EMD system in the event of an outbreak of COVID-19]. Ternopil: TNMU. Retrieved from: <https://otcemd.ks.ua/NDOC/2020/рекоме́ндації%20covid-19.pdf> [in Ukrainian].

Отримано 13.03.2025

Електронна адреса для листування: arsgudyma@gmail.com